

Plusieurs voix | Très bien!

M. Franz Fayot, Ministre de la Coopération et de l'Action humanitaire | An ech hoffen, dass all d'Deputéiert heibannen och dozou gehéieren.

Villmools merci.

Plusieurs voix | Très bien!

M. Fernand Etgen, Président | Merci, Här Kooperationsminister Franz Fayot. Da Parole après ministre fir den Här Fernand Kartheiser.

M. Fernand Kartheiser (ADR) | Här President, villmools merci. An och dem Här Minister merci fir seng Aussoen an déi Bereetschaft, dann op dës Fro ze äntwären.

Dir sot, Här Minister, „Et gëtt der, déi Mauere bauen an et gëtt der, déi Wandmille bauen.“ Ech hätt d'Tendenz, elo mol unzehuelen, datt Dir och zu deene gehéiert, déi Mauere bauen. An ech wollt Iech dat kuerz erklären, an da kënnt Der Stellung huelen.

Dir hat geschwat iwwert déi Politik vum Här Trump an Amerika. Deen huet effektiv dann do déi Politik géint iwwert dem Süden op der Südgrenz do gemaach. Mäin Androck war, datt den Här Biden viru gutt engem Mount decidéiert huet, dat virunzebauen. Also, et schéngt net nëmmen den Här Trump ze sinn, mee och den Här Biden. Ech wollt dat just soen.

(Brouhaha)

Dat Zweet ass, wa meng Informatioun richteg sinn, Här Minister – Dir kënnt mer dat bestëmmt soen –, huet d'Europäesch Unioun, wou mir matfinanzéieren, Fongen zur Verfügung gestallt fir d'Befestegung vun der Grenz tëschent Griicheland an der Tierkei an tëschent der polnesch-belarussescher Grenz. Dat gëtt alles mat EU-Fonge gebaut, zum Deel Honnerte vu Kilometeren Drot, pickegen Drot, Gelänneren, elektronesch Iwwerwaachungsmoosnamen, wou mir Lëtzebuerger matfinanzéieren, also Är Regierung.

Dofir wollt ech Iech froen, ob Der dat kënnt confirméieren, datt d'Lëtzebuerger Regierung iwwer EU-Fonge mathëlleft, Grenzbefestigungen ze maachen, notament a Polen an a Griicheland.

Ech soen Iech Merci.

M. Fernand Etgen, Président | Merci, Här Kartheiser. An ech ginn d'Wuert zrëck un den Här Fayot.

M. Franz Fayot, Ministre de la Coopération et de l'Action humanitaire | Jo, bon, dat do ass wéi ëmmer eng Vermescherung vu jol Saache beim Här Kartheiser. Dat si mer gewinnt.

(Interruption)

Saachen, déi aus dem Kontext gerappt ginn an à dessein detournéiert ginn. Mir wëssen alleguerten, dass mer an Europa, an haaptsächlech weinst Länner, déi vu Parteie regéiert ginn, déi Iech ideologesch ganz no stinn, keng ideal Flüchtlingspolitik hunn. An et ass effektiv net déi allerbescht Solutioun, fir Maueren oder pickegen Drot operéieren. Et war effektiv eng vill besser Solutioun, fir vill méi nach an d'Kooperationspolitik ze investéieren, fir déi Saachen do un der Wuerzel ze bekämpfen.

Plusieurs voix | Très bien!

M. Franz Fayot, Ministre de la Coopération et de l'Action humanitaire | Dat ass déi Positioun, déi mer vertrieben an déi natierlech och ëmmer rëm hei vu mengem Kolleg Jean Asselborn vertruede gëtt an zu där ech och 100%eg stinn.

Plusieurs voix | Très bien!

M. Fernand Etgen, Président | Merci dem Här Kooperationsminister Franz Fayot. D'Diskussioun ass elo ofgeschloss.

Motion 1

Dese Punkt kënne mer awer eréischt ofschléissen, wa mer iwwert d'Motioun ofgestëmmt hunn. Wie wëllt nach zu der Motioun, déi vun der Madamm Mutsch ofgi gi war, d'Wuert ergräifen? Den Här Sven Clement.

M. Sven Clement (Piraten) | Merci, Här President. Merci och der Madamm Mutsch fir déi u sech exzellente Motioun, déi mer och kënne matdroen.

Ech wëll just vläicht op een Invite méi am Detail agoen. An ech mengen, datt ech an der Konklusioun d'Approche hei vun deene véier Parteien, déi ënnerschriwwen hunn, deelen, mee vläicht am Wee fir dohinner net onbedéngt d'nämmleche sinn, an dat ass, ech sot et virdrun an der Ried, wann et ëm d'Liewensmittelsécherheet geet. Do musse mer derfir suergen, datt och jiddwereen Accès zu de Liewensmittel huet an och zum Som. Dir schreift explizit „sémences“ an den Invite. Et ass awer haut leider esou, datt et weinst Patenter op Som ganz heefeg zu Problemer kënnt, fir eebe Planzen nach eng Kéier unzebauen, fir de Som ze benotze vu Planzen, déi schonn eng Kéier geplanz goufen. Alles e bëssen technesch.

Um Enn vum Dag, wa mer eis derfir asetzen, datt an Zukunft d'Liewensmittelnappheet soll verhënnert ginn, da musse mer eis definitiv nach eng Kéier alleguerten zesummesetzen an eis och engagéieren, datt déi Patenter op Som, op genmodifiziertem Som, net dierfen zu Limitatiounen vun der Uplanzbarkeet féieren. Dat ass haut leider nach de Fall. Mee ech mengen, datt mer, wa mer gudde Wëllens sinn, dat och géifen hikréien.

Duerfir wäert ech déi Motioun och matdroen.

M. Fernand Etgen, Président | Merci, Här Clement. Da ginn ech d'Wuert weider un d'Madamm Oberweis.

Mme Nathalie Oberweis (déi Lénk) | Jo, merci och, Här President. Och merci fir d'Propos vun der Motioun. Mir hu se net matënnerschriwwen, well mer e bëssen hin an hier iwwerleucht hunn. Mir droe se nawell mat, well se elo näischt beinhalt, wat mer elo problematesch fannen.

Mee mir fanne se awer éischter schwaach. Mir fannen och, dass gewësse Kontradiktiounen dra sinn, wann dervu rieds geet, dass een d'Dependance vun den, ech mengen, do steet, afrikanesche Länner vis-à-vis vun den entwéckelte Länner soll reduzéieren, a gläichzäitg gëtt een awer eng Aide humanitaire a weiderhin d'Ënnerstëtzung vun den Organisatiounen. U sech kreéiert d'Aide humanitaire och eng gewëssen Dependance, wann een déi muss maachen.

Eise Wee war deen, éischter op Souveränitéit, op Liewensmittelsouveränitéit, ze setze wéi op Sécherheet, well Sécherheet a Souveränitéit, dat ass net dat selwecht. D'Sécherheet ass déi Notioun, déi u sech méi kuerzfristeg denkt wéi d'Souveränitéit, déi méi laangfristeg denkt. Mat der Liewensmittel- oder Narungsmittelsouveränitéit kënne mer Projete wéi agroökologesch Projeten ënnerstëtzen, wou d'Leit d'Méiglechkeet hunn, selwer u Land ze kommen, selwer hir eege Semenzen ze produzéieren, selwer unzebauen an an deem Sënn eng méi resilient an nohaltig Landwirtschaftspolitik ze maachen.

Dat ass méi e resilient Wee, méi en nohaltege Wee. An domat kreéiere mer méi eng Souveränitéit wéi eng Sécherheet. Netdestotz ënnerstëtze mer et mat, well et elo net falsch ass. Mee, wéi gesot, mir géifen éischter op de Wee vun der Liewensmittelsouveränitéit goen, wat méi en nohaltege Wee ass.

Merci.

M. Fernand Etgen, Président | Merci, Madamm Oberweis.

Da kënne mer zum Vott vun dëser Motioun kommen. Kënne mer dës Motioun à main levée ofstëmmen? Nee. Dat heescht, de Vote électronique ass gefrot.

Vote sur la motion 1

D'Ofstëmme fänkt un. Da maache mer elo de Vote par procuration. De Vott ass ofgeschloss.

Dës Motioun ass mat 56 Jo-Stëmme bei 4 Enthaltungen ugeholl.

Ont voté oui : Mmes Diane Adehm, Nancy Arendt épouse Kemp, MM. Emile Eicher, Félix Eischen (par Mme Nancy Arendt épouse Kemp), Paul Galles (par M. Laurent Mosar), Léon Gloden, Jean Marie Halsdorf, Mme Martine Hansen, MM. Max Hengel, Aly Kaes, Marc Lies, Mme Elisabeth Margue, M. Georges Mischo, Mme Octavie Modert, MM. Laurent Mosar, Gilles Roth, Jean-Paul Schaaf, Marc Spautz, Serge Wilmes (par Mme Martine Hansen), Claude Wiseler et Michel Wolter ;

MM. Guy Arendt, André Bauler, Gilles Baum, Mme Simone Beissel, MM. Frank Colabianchi, Fernand Etgen, Gusti Graas, Max Hahn, Mme Carole Hartmann, MM. Pim Knaff, Claude Lamberty et Mme Lydie Polfer (par M. Gusti Graas) ;

Mme Simone Asselborn-Bintz, M. Dan Biancalana, Mmes Tess Burton, Francine Closener, MM. Yves Cruchten, Mars Di Bartolomeo, Mme Cécile Hemmen, M. Dan Kersch, Mme Lydia Mutsch et M. Carlo Weber ;

Mme Semiray Ahmedova, M. François Benoy, Mmes Djuna Bernard, Stéphanie Empain, Chantal Gary, M. Marc Hansen, Mme Josée Lorsché, M. Charles Margue et Mme Jessie Thill (par Mme Djuna Bernard) ;

MM. Sven Clement et Marc Goergen ;

Mmes Myriam Cecchetti et Nathalie Oberweis.

Se sont abstenus : MM. Jeff Engelen, Fernand Kartheiser, Fred Keup et Roy Reding (par M. Fernand Kartheiser).

4. 8046 – Proposition de loi modifiant la loi du 16 juin 2017 sur l'organisation du Conseil d'État

Als nächste Punkt um Ordre du jour steet d'Proposition de loi 8046, eng Ofännerung vum Gesetz iwwert d'Organisatioun vum Staatsrot. D'Riedezäit ass nom Basismodell festgeluecht. An d'Wuert huet elo de Rapporteur vun dëser Proposition de loi, den honorablen Här Charles Margue. Här Margue, Dir hutt d'Wuert.

Rapport de la Commission des Institutions et de la Révision constitutionnelle

M. Charles Margue (déi gréng), rapporteur | Merci, Här President. Léif Kollegeinnen a Kollegen, ech presentéieren Iech elo an e puer Wierder e mëndleche Rapport iwwert d'Gesetzespropositioun 8046. Et geet hei ëm e Gesetz am Kontext vun der Verfassungsreform, an zwar iwwert d'Organisatioun vum Staatsrot.

Deenen, déi elo fortginn, soen ech, dass mer geschwéi welen, nee, stëmmen.

(Hilarité)

Op dëser Plaz hunn ech de leschten 13. Juli dës Propos deposéiert. D'Propositioun gouf cosignéiert vun de véier Corapportere vun der Verfassungsreform Simone Beissel, Léon Gloden, Mars Di Bartolomeo a mir selwer.

Mir hunn de Rapport den 20. Oktober eestëmmeg an der Kommissioun vun den Institutionen ugeholl, d'Kommissioun, déi sech och ëm d'Verfassungsreform këmmt. Dës Propos kummt eestëmmeg zustan no Iwwerleeungen an eiser Kommissioun. Se

ass och an der Suite ze gesi vum Léon Gloden senger Propos 7687 vum 21. Oktober 2020, déi sech mam selwechten Thema befaasst huet: Wie kann ëm en Avis beim Staatsrot froen an zu wat?

Déi Propos ass awer no Avisé vum der Regierung an dem Staatsrot selwer fale gelooss ginn. Esou si mer elo haut bei engem Text, deen de Staatsrot a sengem Avis vum 11. Oktober 2022 ouni weider Observatiounen zu den Artikelen guttgeheescht huet.

Dëst kuerzt Gesetz wäert awer an Zukunft d'Praxis vum Fonctionnement vum eisen Institutiounen änneren, notament d'Zesummespill vum eis, der Chamber, an dem Staatsrot.

Am Kapitel 4 vum der Verfassungsreform gesi mer vir, dass souwuel d'Chamber wéi och d'Regierung all méiglech Froe kënnen un de Staatsrot riichten. D'Modalitéiten ginn duerch d'Gesetz festgeluecht. Dëst Gesetz ass eeben dat vun haut, wou mer déi Modalitéiten festleeën, an dat trëtt a Kraaft dee selwechten Dag wéi déi nei Verfassung.

Mir modifizéieren haut d'Gesetz vum 16. Juni 2017, wou de Staatsrot reforméiert gouf.

Bis ewell huet just d'Regierung sech kënnen un de Staatsrot wannen, fir Froen ze stellen a fir vum Staatsrot Gesetzesprojeten a -proposen aviséieren ze loosse. Dat mécht de Staatsrot jo souwisou. Dat ass seng Haaptfunktoun, esou wéi mir et och kennen. Mee par analogie kritt och d'Chamber elo dëst Recht. Et geet drëms, dass d'Chamber de Staatsrot ka prealablement zu engem Gesetzesprojet oder enger Gesetzespropositioun froen, ob et prinzipiell opportun ass, iwwerhaupt e Gesetz zu engem Thema ze maachen.

An deem selwechten Artikel 2 hu mer och drageschriwwen, dass de Staatsrot an déi aner Richtung däréi souwuel der Regierung wéi der Chamber soen oder recommandéieren, nei Gesetze ze maachen oder besteeënd Gesetze unzepassen. Dëst gëlt och fir Reglementer.

Am drëtten Paragraph vum zweeten Artikel steet och elo ganz einfach a kloer, dass d'Chamber an d'Regierung dem Staatsrot all aner Fro kënnen stellen, d'Chamber grad ewéi d'Regierung. Dat war de sprangende Punkt vun dësem kuerze Gesetz.

Am Artikel 4, ech sinn elo komplett, reforméiere mer dann och nach den Eed, deen d'Membere vum Staatsrot leeschte bei hirer Vereedegung: „Je jure d'observer la Constitution et les lois et de remplir ma fonction avec intégrité, exactitude et impartialité. Je promets de tenir secrètes les délibérations du Conseil d'État et les affaires du Gouvernement et de la Chambre des Députés.“

Voilà. Ech soen Iech Merci fir d'Nolauschteren a ginn den Accord vun der grénger Fraktioun.

Une voix | Très bien!

M. Fernand Etgen, Président | Merci dem Här Rapporteur Charles Margue.

An als éischte Riedner ass den honorabelen Här Léon Gloden agedroen. Här Gloden, Dir hutt d'Wuert.

Discussion générale

M. Léon Gloden (CSV) | Merci, Här President. E grouse Merci un de Rapporteur, de Kolleg Charles Margue, fir säi schrëftlechen a mëndlechen Rapport.

De Rapporteur huet et gesot: Dës Proposition de loi schreift sech an am Kader vum der Verfassungsreform, wou mer jo an den nächste Wochen hei wäerten den zweete Vott huelen, a baséiert op enger Proposition de loi, wéi de Rapporteur et gesot huet, déi ech 2020, Dir erënnert Iech, am Kader vum der Reform vum der Maison grand-ducale, deponéiert hat,

wou virgesi war, dass fënnf Deputéierter kéinten de Staatsrot uruffen, fir en Avis betreffend enger Proposition de loi, engem Projet de loi oder engem Reglement kënnen ze kréien.

Opgrond vum deenen Diskussiounen, déi mer an der Kommissioun gefouert hunn, opgrond och vum deenen Avisen, déi erakomm si par rapport zu där Proposition de loi, ware mer dunn och bereet, déi zréckzezielen an eeben op de Wee vum där gemeinsamer Proposition de loi vum der Kommissioun ze goen.

De Rapporteur huet et richteg gesot: Mir kënnen elo als Chamber de Staatsrot froen, éier eng Proposition de loi deponéiert gëtt, ob et richteg a wichteg wier, esou eng Proposition de loi ze deponéieren. A mir kënnen och all aner Fro stellen.

Ech weisen drop hin an ech ënnersträichen dat, well dat war och en Diskussiounspunkt an der Kommissioun, an dat war och wichteg fir eis als CSV: Sollt d'Chamber – well et ass d'Chamber, déi als Organ hei de Staatsrot urufft, net en eenzelnen Deputéierten – zur Konklusioun kommen, dass et net opportun wier, de Staatsrot unzeruffen, dann ass et natierlech ganz kloer, well dat steet an eise Verfassungstexten, dass all eenzelnen Deputéierten dat Recht behält, eng Proposition de loi ze deponéieren. An déi muss och hire prozedurale Wee goen. Dat huet de Rapporteur och opgrond vum der CSV-Interventioun nach eng Kéier ganz kloer am Rapport ënnerstrach, dass et do net zu enger Ambiguitéit oder zu engem Malentendu kënn. Duerfir wëll ech dat hei nach eng Kéier um Riederpult ënnersträichen.

Et ass och e Paradigmewissel, dee mer hei vollzéien. Ech erënnere drun, dass 1856 de Staatsrot am Fong an d'Liewe geruff ginn ass als Organ, fir deemools dem Roi Grand-Duc ze hëllefen, d'Chamber ze iwwerwaachen, fir dass déi keng Dommheete géife maachen an den Ae vum Roi Grand-Duc. A bis elo war de Staatsrot am Fong ëmmer en Organ, wat a Relatioun mat der Exekutiv stoung. Si hunn d'Projet-de-loien aviséiert an och d'Propositions de loi vum der Chamber.

Mee elo kënnen mir selwer d'Initiativ huelen, fir de Staatsrot unzeruffen. Dat heescht, et ass e Paradigmewissel, an ech sinn der Meinung, dass dat och zu enger moderner Demokratie gehéiert, dass déi Relatiounen tëschent de verschiddenen Institutiounen, éischters, méi transparent ginn an, zweetens, dass och e Parlament kann e Staatsrot uruffen, fir en Avis ze kréien, well in fine geet et drëm, dass mer hei an dësem héijen Haus eng gutt legislativ Aarbecht maachen. An duerfir ginn ech och fir d'CSV den Accord zu dëser Proposition de loi.

Merci.

Une voix | Très bien!

M. Fernand Etgen, Président | Merci, Här Gloden. An ech ginn d'Wuert weider un den Här Guy Arendt.

M. Guy Arendt (DP) | Merci, Här President. Ech géif och virun allem dem Charles Margue Merci soe fir seng zwee Rapporten, schrëftlech a mëndlech. Et ass u sech schonn alles gesot. De Léon Gloden huet och nach lescht Detailler a Prezisiounen ginn.

Ënnert dem Stréch kann ee festhalen, dass duerch dësen Text d'Chamber verstärkt gëtt, se kritt méi Pouvoir. Allerdéngs, déi aner Säit ass, dass de Conseil d'État eeben och e bësselche méi mat Aarbecht iwwerlaascht gëtt, well mer jo eng Partie Froe kënnen direkt stellen am Virfeld, soudass ee sech vläicht kéint d'Fro stellen als Schlussfolgerung vum dëser Proposition de loi, ob een net misst de Conseil d'État verstärken. Jiddweree sollt gesinn, wat ech domadder mengen.

Une voix | Très bien!

M. Guy Arendt (DP) | Dat gesot, géif ech den Accord vun der DP ginn zu dësem Text.

Une voix | Très bien!

M. Fernand Etgen, Président | Merci, Här Arendt. An d'Wuert geet direkt weider un den honorabelen Här Mars Di Bartolomeo.

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP) | Merci, Här President. Kolleginnen, Kollegen, déi verschidde Kapitel fir déi fundamental Revisioun vum eiser Verfassung féieren niewent enger ganzer Rei vu wichtigen Adaptatiounen zu enger Opwärtung vum eiser Chamber.

Déi Bestriewung zitt sech wéi e roude Fuedem duerch déi eenzel Kapiteln, déi jo schonn eng éischte Kéier hei an der Chamber mat grousser Majoritéit duerchgaange sinn. Den zweete Vott ass am Laf vum deenen nächste Woche virgesinn.

Déi Proposition de loi, déi mer haut diskutéieren, déngt derzou, déi Dispositiounen betreffend d'Relatiounen tëschent Chamber a Staatsrot, déi an der neier Verfassung virgesi sinn, auszuféieren an ze preziséieren. Si wäert zu nach méi engem systemateschen Austausch tëschent Chamber a Conseil d'État a vice versa féieren.

Deen Austausch, dee wäert an Zukunft vergläichbar sinn – net absolutt identesch, mee vergläichbar – mam Austausch tëschent der Regierung an dem Staatsrot. Esou kënnen mer de Staatsrot offiziell consultéieren, wa mer Froen un hien hunn oder hien och zum Prinzipp vun enger Proposition de loi wëlle befaassen, ier déi Proposition de loi deponéiert gëtt. An de Léon Gloden huet zu Recht drop higewisen, dass dat kengem Deputéierten säi Recht schmälert, egal wéi den Avis vum Conseil d'État oder d'Stellungnam vum Conseil d'État ausfällt, eng Proposition de loi ze deponéieren, déi da selbstverständlech och instruéiert gëtt wéi all aner Proposition de loi.

Dee méi breeden Austausch geet net nëmme an eng Richtung, an esou kann de Staatsrot d'Chamber drop opmierksam maachen, wann en eng Opportunitéit gesäit fir ze legiferéieren.

Insgesamt ginn also den Dialog tëschent Conseil d'État an der Chamber grad ewéi hir Kompetenz gestärkt. Iwwerhaupt, mat deene verschiddenen Dispositiounen gëtt derfir gesuergt, dass déi verschidden Institutiounen hei am Land op Aenhéicht matenee kënnen kommunizéieren an den interinstitutionellen Dialog verbessert gëtt.

An der Praxis huet sech dësen Dialog tëschent Staatsrot a Chamber an deene leschte Jore scho weesentlech verbessert, well ech ka mech nach un eng Zäit erënnere, wou et quasi verpöont war, dass d'Chamberskommissioun mam Conseil d'État kommunizéiert hunn. A mengen Aen e graffe Feeler, well et kënn ëmmer eppes Besseres eraus, wann eng objektiv, neutral, net „partie prise“ Kommunikatioun zwëschen den Institutiounen stattfënt.

Just nach e puer Informatiounen iwwer eis Aarbechten un den Ausféierungsgesetze, de Proposition-de-loien an den Ännerungen un eise Reglement, déi duerch déi nei Dispositiounen an der Verfassung noutwendeg ginn.

Mir hu schonn eng ganz Rei vu Propositions de loi deponéiert betreffend legislativen Initiative vum de Bierger, Commissions d'enquêtes an Dispositiounen betreffend den Ombudsmen. D'Regierung schafft un enger Rei vu weideren Texten. Mir haten eng ganz gutt Zesummenaarbecht och tëschent der Reglements-kommissioun an der Institutiounskommissioun, fir eist

Reglement ze adaptéieren, Texter, déi alleguer entweeder schonn deponéiert sinn oder drop an dru sinn, deponéiert ze ginn. Mir waarden nach op eng Rei Texter vun der Regierung.

A vu dass de Premier just kuerz erausgaangen ass an den Här Kox awer hei ass, géif ech e waarmen Appell un d'Regierung rüchten – a, de Premierminister ass do –, fir déi Texter, déi nach an der Maach sinn, esou schnell wéi méiglech hei an der Chamber ze deponéieren. Ech weess, dass op ville Plazen dru geschafft gëtt, et sinn der och keng Honnerten, fir dass mer dat quasi zäitgläich mat den zweete Votte vun der Verfassung kënne behandle respektiv ofstëmmen.

Dat gesot, Här President, soen ech Iech Merci fir Är Opmierksamkeet a gi selbstverständlech och den Accord vun der LSAP fir dës Proposition de loi. Merci.

M. Fernand Etgen, Président | Merci, Här Di Bartolomeo. An d'Wuert ass elo fir den Här Fernand Kartheiser. Här Kartheiser, Dir hutt d'Wuert.

M. Fernand Kartheiser (ADR) | Jo, Här President, villmools merci. Dir Dammen an Dir Hären, ech wëllt och ufänken an dem Här Margue Merci soe fir dee Rapport, deen en eis gemaach huet. E seet, et ass e kuerzt Gesetz, et ass awer e wichtegt Gesetz. A mir begrëssen dat.

Ech wëll dat och ausdrécklech soen. Et si jo Saachen an där neier Verfassung, wou mir als ADR gesot hunn, dat géife mir och esou matdroen, dat wëlte mir maachen. Wäer et nëmme méiglech gewiescht, dat am Konsens erauszehuelen, wou mer eis all hätte kënnen drop eenegen, fir dat de Bierger zum Referendum virzeleeën, da wier et haut méi einfach wéi dat, wat mer haut hunn!

Ech wëllt awer vläicht zwou Bemierkunge maachen.

Dat Éischt ass, dass mir eis jo och vill Gedanke gemaach hunn iwwert dat ganz lescht Joer, oder méi wéi ee Joer, wou mer déi Verfassungsdebat hatten an och elo, wou mer dat Gesetz hei diskutéiert hunn.

Ech wëllt just op zwee Aspekter agoen. Dat Éischt ass dat, wat och den Här Arendt scho gesot huet, dat ass, dass mer der Meenung sinn, dass mer de Staatsrot iergendwéini musse verstärken. Well déi Aarbecht vun deem Gremium ass net nëmme extreem wichteg, och vun enger héijer Qualitéit, mee mir musse kucken, dass mer de legislative Prozess heiansdo kënne méi séier gestalten an esou weider. An dat bedéngt eeben, dass de Staatsrot déi néideg Mëttele huet, fir dat ze maachen. Dat heescht, mir denken och an déi Richtung, dass mer déi Institutioun sollte verstärken.

Eng zweet Iwwerleeung ass awer eng méi allgemeng. Wéi mer iwwert déi Verfassung gekuckt hunn, hu mer eis och e bëssen international situéiert, wat d'Eedesformel ugeet. An ech wëllt hei just soen, wéi et an Däitschland ass. Do ass jo och déi Optioun, wann ee vereedeegt gëtt, dass ee kann derbäi soen, „so wahr mir Gott helfe“, fräiwëlleg, da kann een dat maachen oder net maachen, esou wéi jiddereen dat wëllt.

Hei ass dat an den Texter net virgesinn. Mir hunn eis bei där Saach zum Beispill och d'Fro gestallt: Wat wär dann zum Beispill, wann een hei géif soen, niewent sengem Eed, „ainsi que Dieu me soit en aide“? Wäer dat akzeptéiert, wäer et net akzeptéiert? Géif gesot ginn, d'Formel ass richteg prononcéiert, d'Formel ass net richteg prononcéiert? Mir hätten u sech gär gehat, dass déi Eedesformel prezisiéiert wär, och mat där Optioun.

Elo hu mer eng Situatioun, wou mer konfrontéiert sinn, an dësem Text och, mat enger Harmoniséierung vun der Eedesformel an engem Sënn, deen eis net gefällt. Mir hate während der ganzer Verfassungsdebat

ëmmer gesot, mir hätte gär, dass den Eed net verännert gëtt an dass dat Element „je jure fidélité au Grand-Duc“ sollt an der Eedesformel verankert bliwen.

Et ass och déi Consideratioun, déi eis dozou féiert – obscho mer hei mam Contenu komplett d'accord sinn –, dass mer der Meenung sinn, dass d'Chamber soll gestärkt ginn. Déi nei Relatioun, wéi se definéiert ass, mam Conseil d'État, wäer och eppes, wat mir akzeptéiert hätten an enger Verfassungsrevisioun. Mee dee Bemoll ass awer do, dass ass déi Harmoniséierung vun enger Eedesformel ouni d'Referenz op de Groussherzog. An dofir wäerte mir eis bei dësem Projet enthalten.

Ech soen Iech Merci.

M. Fernand Etgen, Président | Merci, Här Kartheiser. An da geet d'Wuert un déi honorabel Madamm Nathalie Oberweis. Madamm Oberweis, Dir hutt d'Wuert.

Mme Nathalie Oberweis (déi Lénk) | Jo, merci, Här President. Merci och dem Charles Margue fir säi Rapport, Jo, déi virgesinnen Adaptatioun resultéiere jo aus der Proposition de révision vun der Constitutioun, déi jo ënner anerem mat sech bréngt, dass de Conseil d'État e wierklecht eegent Kapitel kritt, also an der Constitutioun däitlech vun der Exekutiv lassgekoppelt gëtt.

Geneesou ännert, dass och elo d'Chamber d'Méiglechkeet huet, de Conseil d'État direkt mat Froe vum allgemengen Interessi ze kontaktéieren. Dëst Recht fir d'Chamber – e Recht, wat laut Constitutioun bis elo nëmme fir de Gouvernement virgesi war – ass eng wichteg Ännerung. Hei gëtt also elo däitlech eng direkt Relatioun tëscht der Chamber an dem Conseil d'État an der Constitutioun verankert.

Wéi ech jo schonn a menge Riede bei dem betreffenden Deel vun der Verfassungsrevisioun gesot hunn, ass dëst e wichtege Schrëtt an déi richteg Richtung.

Weider Punkten, déi ugepasst ginn, schéngen och begrëssenswäert. Ech denken hei ënner anerem un d'Méiglechkeet, dass de Conseil d'État d'Chamber zum Beispill op juristesche Onsécherheeten opmierksam ka maachen. D'Chamber decidéiert dann, ob se d'Legislatioun wëllt upassen oder net oder ob se souguer wëllt e Gesetz elaboréieren. All dëst kënnt eiser Virstellung vun engem Conseil d'État als Organe consultatif vun der Chamber e Stéck méi no.

Trotzdem muss een och betounen, dass aner wichteg Punkten, wéi zum Beispill d'Nominatiounsprozedur an insgesamt d'Kompositioun vum Conseil d'État, weeder duerch d'Verfassungsrevisioun nach duerch déi haiteg Proposition de loi geännert ginn. Hei bleiwe mir iwwerzeegt, dass een an absehbare Zäit déi noutwendeg Diskussiounen féiere muss.

Wéi gesot, ass et insgesamt eng Entwécklung an déi richteg Richtung an dofir stëmme mir dës Proposition och mat. Ech soen Iech Merci.

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP) | Très bien!

M. Fernand Etgen, Président | Merci, Madamm Oberweis. An de leschten ageschriwwene Riedner ass den honorabelen Här Sven Clement. Här Clement, Dir hutt d'Wuert.

M. Sven Clement (Piraten) | Merci, Här President. Léif Kolleeginnen a Kolleegen, als Éischt emol virweeche e grouse Merci un de Rapportier, awer och un d'Auteurs vun där Proposition de loi, well mir begrëssen dat, wat virläit.

Et geet nämlech drëm, der Chamber e puer nei Méiglechkeeten ze ginn, Méiglechkeeten, déi se virdrun net hat. An dat begrësse mer. An dass dës Ännerunge positiv ze gesi sinn, dass ka keen ofstreiden, an ech

mengen, dass huet och heibanne keen a senge Rieden ofgestriden, well mir liewen alleguerte gären an enger Demokratie, wou d'Chamber eeben dann och Pouvoiren huet.

D'Chamber spillt eng grouss a wichteg Roll, an dat soll sech och esou an hiren Aufgaben a Méiglechkeeten erëmispigelen. Esou vill also zur gudder Säit.

Komme mer awer zu e puer kleng Problemer. Mir betoune gären ons demokratesch Wäerter. D'Wourecht ass awer, dass et net ëmmer esou demokratesch ass, wéi et sollt a misst sinn. Ech ginn Iech e puer Beispiller, déi dat ganz gutt beweisen.

Mir hunn als Piraten – mee ech weess, dass dat fir déi aner Oppositionsparteien och de Fall ass – déi lescht Joren eng ganz Rei Proposition-de-loien agereecht. Ganz dacks ass et awer de Fall gewiescht, dass dës Propositionen net esou traitéiert goufen, wéi dat vum Gesetz jo u sech virgesinn ass. Et huet ee bal d'Gefill: Wat net däerf sinn, dass kann och net sinn. An deementsprechend gi se am Tirang leie gelooss. A verschiddene Fäll hu mer direkt e puer Bréiwer missen un de Chamberspresident schreiwen, fir dass d'Kommissionspresidentinnen a -presidente sech un d'Reegelen hale respektiv och de Staatsrot, dee verschidden Avisen einfach net mécht.

Dass ass alles anescht wéi demokratesch, well och d'Opposition huet d'Recht drop, hir Projeten iergendwann aviséiert ze kréien. Aner Projet-de-loie vun der Regierung goufe virgezunn, während déi vun den Oppositionsparteien zum nämmelechten Thema am Tirang leie bloufen. An och bei den Avisa vum Staatsrot ass et dacks dann esou, dass een onheemlech laang waarde muss. An ech kéint Iech elo eng ganz Lëscht vu Projeten, Propositione ginn, wou dat de Fall ass. Ech erspueren Iech dat. Ech fanne just, dass dierft net sinn.

Wa mer als Oppositionspartei d'Regierungspartei kritiséieren, kréie mer am Géigenzuch ganz heefeg de Virwurf gemaach, mir géife just kritiséieren, awer selwer näischt Konstruktives op den Dësch bréngen. Mee dat stëmmt net. An dat wëssen déijéineg, déi dee Virwurf maachen, och ganz genau, well se misste just eng Kéier op de Rôle vun der Chamber kucken goen a kucken, wéi vill Proposition-de-loien aus den Oppositionsreihe komm sinn zu ganz konkreten Theemen. An da kann een net soen, et géife keng Propose gemaach ginn. Eis Propose gi just net aviséiert!

An ech hoffen, dass sech dat heimadder e bëssen ännere kann, well mir droen alleguerten heibannen eisen Deel dozou bäi, besser gesot, mir probéieren et alleguerten. Mee et hëlleft natierlech net, wann eng Majoritéit dat ënnerbënnt.

Witzez ass et natierlech och, wann dann Iddie kopéiert ginn an op eemol Projet-de-loie kommen zu Proposition-de-loien, déi scho laang am Tirang leien, ouni och nëmme mat engem Wuert an hiren Introduktiounen, an hiren Exposé-de-motiffen ze erwänen, dass fir änlech Proposition-de-loien deelweis verbatim déi nämmelechte Ännerungen a Gesetze gemaach goufen, an dat gëtt einfach ewechgekiert, als hätt dat net misse sinn.

Bon, dass kann ee kritiséieren. Ech soen et einfach esou: Als Pirat fannen ech et ganz gutt. Gutt Iddien sinn do, fir kopéiert ze ginn! An ech begrëssen et, wann déi gutt Iddien dann och weinstens ëmgesat ginn. Mee heiansdo géif et natierlech der Séil gutt doen, wann ee weinstens d'Attributioun dovunner géif kréien.

M. Léon Gloden (CSV) | D'Source zumindest!

M. Sven Clement (Piraten) | An eng Source ze nenne géif och heiansdo hëllefen, den Här Gloden huet dat

richteg gesot. Mee bon, do maachen ech mer hei bei dëser Regierung net allze vill Hoffnungen.

Ech soen Iech Merci.

M. Marc Goergen (Piraten) | Ganz gutt!

M. Fernand Etgen, Président | Merci villmools, Här Clement.

D'Regierung huet d'Wuert, den Här Premier- a Staatsminister Xavier Bettel.

Prise de position du Gouvernement

M. Xavier Bettel, Premier Ministre, Ministre d'État | Här President, wann d'Chamber dat richteg fénnt, dann ass dat esou. Dir sidd den éischte Pouvoir. Ech mengen, et ass wichteg an den Institutionen, dass een och enger Chamber d'Méiglechkeet gëtt, en Avis beim Staatsrot ze froen. De Staatsrot gëtt jo ganz oft och als „sage“ bezeechent – ech soe „bezeechent“ – an ech wëll hinnen awer och nach eng Kéier, och wann dat hei elo näischt mam Sujet ze dinn huet, fir déi lescht zwee Joer, déi mer erlieft hunn, nach eng Kéier Merci soe fir d'Aart a Weis, wéi se geschafft hunn, och hei dem Orateur vun der LSAP vun haut, deem de Rapporteur permanent ass vun deene Covidsgesetzer, dass mer gesinn hunn, dass mer mam Staatsrot ganz effikass kënne schaffen.

Hei ass et jo dann d'Méiglechkeet, déi d'Chamber huet, fir dem Staatsrot och Froen ze stellen. Ech mengen, et ka kengem schueden, de Staatsrot ze consultéieren. Dat, wat de Guy Arendt seet, ass net falsch. Well si hu schonn e Volume de travail, dee grouss ass. Dat heescht, wann de Volume de travail nach méi grouss gëtt, muss ee vläicht iwwer aner Saachen zesammen diskutéiere kënnen. Ech weess jo net, wivill Froen dat kënne sinn, mee wann dat esou vill ass, wéi hei d'Regierung Texter deposéiert a Froen huet, da kënnt de Staatsrot vir an hannen net bäi.

A wann d'Delaiën ëmmer méi laang ginn, fir Texter ze deposéieren, bei verschiddenen, wou mer scho bei Direktive riskéieren, en retard ze sinn, géif ech just viru warnen ze kucken, wat mer vum Staatsrot gesot kréien, well et geet net nëmmen duer mat administrativer Leit. Et sinn och d'Kompositionen, d'Kommissionen, et cetera. Déi Diskussion muss een dann och eng Kéier opmaache kënnen.

Last but not least, den Här Di Bartolomeo huet och eng Fro gestallt. Do geet et ëm ganz vill Saachen, vu Paieren iwwer Recoursen, iwwert d'Cour constitutionnelle. Mir hoffen, dass mer déi Texter nach Enn November an de Regierungsrot kréien, fir dass se dann och kënnen esou séier wéi méiglech gestëmmt ginn. Voilà, e grouss Merci.

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP) | Très bien!

M. Fernand Etgen, Président | Merci dem Premier- a Staatsminister Xavier Bettel. D'Diskussion ass elo ofgeschloss.

Mir kommen elo zur Ofstëmmung iwwert de Projet de loi 8046. Den Text steet am Document parlementaire 8046².

Vote sur l'ensemble de la proposition de loi 8046 et dispense du second vote constitutionnel

D'Ofstëmme fänkt un. Mir maachen elo de Vote par procuration.

Une voix | Här President ...?

(Brouhaha)

M. Fernand Etgen, Président | Jo. De Vott ass ofgeschloss.

D'Proposition de loi ass mat 56 Jo-Stëmme bei 4 Abstentionen uegheoll.

Ont voté oui : Mmes Diane Adehm, Nancy Arendt épouse Kemp, MM. Emile Eicher, Félix Eischen (par Mme Nancy Arendt épouse Kemp), Paul Galles (par Mme Diane Adehm), Léon Gloden, Jean-Marie Halsdorf, Mme Martine Hansen, MM. Max Hengel, Aly Kaes, Marc Lies, Mme Elisabeth Margue, M. Georges Mischo, Mme Octavie Modert, MM. Laurent Mosar, Gilles Roth, Jean-Paul Schaaf, Marc Spautz, Serge Wilmes (par Mme Martine Hansen), Claude Wiseler et Michel Wolter ;

MM. Guy Arendt, André Bauler, Gilles Baum, Mme Simone Beissel, MM. Frank Colabianchi, Fernand Etgen, Gusti Graas, Max Hahn, Mme Carole Hartmann, MM. Pim Knaff, Claude Lamberty et Mme Lydie Polfer (par M. Gusti Graas) ;

Mme Simone Asselborn-Bintz, M. Dan Biancalana, Mmes Tess Burton, Francine Closener, MM. Yves Cruchten, Mars Di Bartolomeo, Mme Cécile Hemmen, M. Dan Kersch, Mme Lydia Mutsch et M. Carlo Weber ;

Mme Semiray Ahmedova, M. François Benoy, Mmes Djuna Bernard, Stéphanie Empain, Chantal Gary, M. Marc Hansen, Mme Josée Lorsché, M. Charles Margue et Mme Jessie Thill (par M. Marc Hansen) ;

MM. Sven Clement et Marc Goergen ;

Mmes Myriam Cecchetti et Nathalie Oberweis.

Se sont abstenus : MM. Jeff Engelen, Fernand Kartheiser, Fred Keup et Roy Reding (par M. Fernand Kartheiser).

Freet d'Chamber d'Dispens vum zweete Vote constitutionnel?

(Assentiment)

Et ass also esou decidéiert.

5. 8073 – Projet de loi modifiant la loi du 22 juillet 2022 relative à une subvention de loyer

Mir kommen elo zum leschte Punkt vum Ordre du jour, de Projet de loi 8073, eng Ofännerung vum Gesetz iwwert d'Loyerssubvention. Op Proposition vum der Kommission gëtt no der Presentatioun vum Rapporteur ouni Diskussion iwwert de Projet de loi ofgestëmmt. An d'Wuert huet elo d'Madamm Rapportrice vun dësem Projet de loi, d'Madamm Semiray Ahmedova. Madamm Ahmedova, Dir hutt d'Wuert.

Rapport de la Commission du Logement

Mme Semiray Ahmedova (déi gréng), rapportrice | Merci, Här President. Léif Kolleeginnen a Kolleegen, Här Minister, als Erënnerung, d'Gesetz vum 22. Juli 2022 iwwert d'Mietsubvention ass eng vun deene Moosnamen, déi am Solidaritéitspak virgesi waren, deem och den 31. Mäerz dëst Joer ënnerschrifft ginn ass.

Mat dësem Gesetzesprojet 8073 soll elo e materielle Feeler korrigéiert ginn, deem an der Tabell vun de Parametere fir d'Berechnung vun der Mietsubvention festgestallt gouf. Mir haten d'Gesetz vun der Subvention Loyer och de 14. Juli elo am Summer hei an der Chamber votéiert.

Tatsächlech ass am Tablo e Feeler geschitt an et ass esou, datt fir e Stot mat dräi Kanner e Montant vu 6.937 Euro virgesi war, deem als Basis soll gëllen, fir e maximale Subsid kënnen ausrechnen. A genau do läit leider de Feeler: U sech ass de Montant méi héich, nämlech 8.937 Euro. Dëse Projet de loi gesäit also d'Ofännerung vun dësem Montant vir an natierlech och domadder déi Berechnungsparametere, déi ganz wichteg sinn, fir eebe méi en héije Subsid kënnen ze kréien.

Une voix | Très bien!

Mme Semiray Ahmedova (déi gréng), rapportrice | Iwwert d'Joer gesinn huet de Gesetzgeber also fir e Menage mat dräi Kanner e järelechen Nettoakommessplaffong vun 58.000 Euro – 58.269, fir genau ze sinn – ursprénglech virgesinn, fir e maximale Subsid kënnen ze kréien.

Dëse Plaffong ass op Basis vun deem falsche Montant, dee bei 6.900 läit, ausgerechent ginn. Mam neie Montant, deem elo méi héich läit, dat heescht déi 8.937, ass den Akommessplaffong och eropgesat ginn, nämlech op ronn 75.070 Euro Revenu net annuel – an do kënnt de sprangende Punkt –, an dat erlaabt nämlech, datt vill méi Leit dervunner kënne profitéieren, fir eebe e Subsid fir de Loyer unzefroen.

Wichteg ze betounen op dëser Plaz ass och, datt déi Leit, déi bis elo dovunner profitéiert hunn, dat heescht, déi Beneficiairen, net penaliséiert ginn, well dat Ganzt gëtt och retroaktiv ausgerechent, nämlech op den 1. August 2022, den Datum, wou och d'Gesetz a Kraaft getruede war.

Vu datt déi Chifferen ëmmer indexéiert ginn an et schwéier ass, genau erauszefannen, bei wéi engem Montant ee läit, hunn ech och zwee konkret Beispiller ausrechnen gelooss, also ausgerechent, fir de Stot mat dräi Kanner, dat mécht dat Ganzt vläicht méi verständlech.

Dat éischt Beispill ass e Menage, wéi gesot, mat dräi Kanner, en Nettojoresakommess vu 76.000 Euro – wat relativ héich ass –, sou hätte si e Recht op eng Mietsubvention vun 357 Euro am Mount.

Dat zweet Beispill, dat baséiert sech éischter op e méttelt Akommess pro Stot, wat op d'Joer 2020 eebe gekuckt gouf. Do leie mer bei engem Revenu net annuel, wéi gesot, dee bei 58.000 Euro läit, an do géife mer ganzer 400 Euro Subvention kréie pro Mount, wat och de maximale Montant wier.

Kuerz zu den Aarbechte vun der Kommission. Also, Dir gesitt, et ass wierklech e ganz kuerze Projet. Mee et war eebe, fir deem ee Chiffer ofänneren ze loosse. De Gesetzesprojet gouf vum Logementsminister den 19. September 2022 an der Chamber deposéiert. An an eiser Reunion vun der Logementskommission hu mer de Rapport uegheoll. Déi Reunion huet den 11. November 2022 (veuillez lire: den 10 November 2022) stattfonnt.

Zu den Avisen. Mir krute just zwee Avisen eran. An hirem Avis vum 5. Oktober begreist d'Chambre de Commerce natierlech déi Rektifikatioun an nach méi déi retroaktiv Demande, déi da wäert zoutreffen. A sengem Avis vum 25. Oktober mécht de Staatsrot och keng weider Observatiounen.

Dat alles gesot, soen ech Merci fir d'Nolauschten a ginn natierlech heimadder och den Accord vu menger grénger Fraktioun. Merci.

Plusieurs voix | Très bien!

M. Fernand Etgen, Président | Merci der Madamm Rapportrice Semiray Ahmedova.

D'Regierung huet d'Wuert.

(Interruption par M. Henri Kox)

Den Här Logementsminister Henri Kox seet, datt fir hien alles an der Rei wier.

Da kënne mer elo direkt zur Ofstëmmung iwwert de Projet de loi 8073 kommen. Den Text steet am Document parlementaire 8073⁴.

Vote sur l'ensemble du projet de loi 8073 et dispense du second vote constitutionnel

D'Ofstëmme fänkt un. Mir maachen elo de Vote par procuration. De Vote ass ofgeschloss.

Dëse Projet de loi ass mat 60 Jo-Stëmme eestëmme uegheoll.